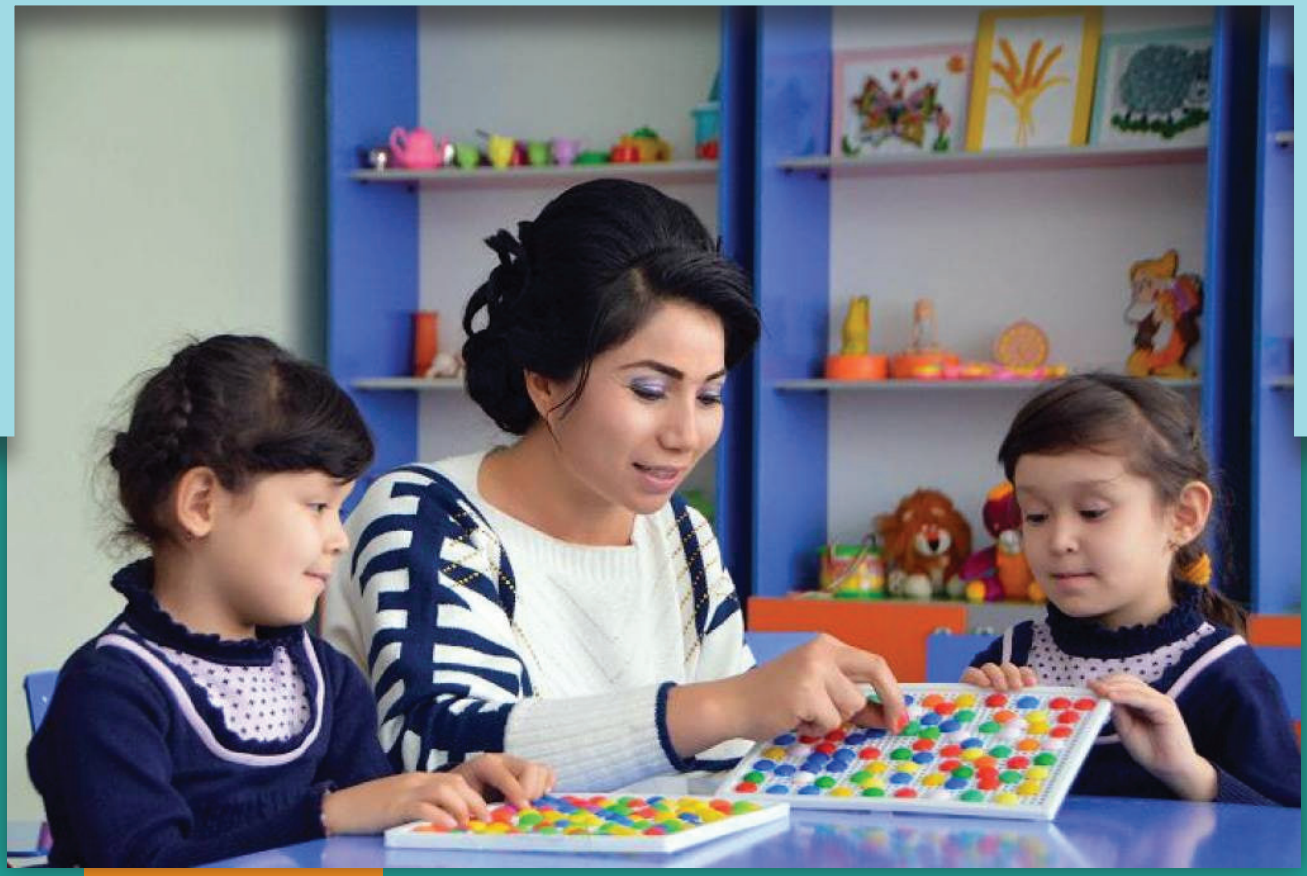
ISSN: 3060-4613

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№11(2)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslaşgan ilmiy jurnal

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LİMİ

Elektron naşr. 284 sahifa,
9-noyabr, 2026-yil.

BOŞ MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOŞ MUHARRIR ÖRINBOSARI:
Aşurov Ramzidin Ramazonoviç – Psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGAŞI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Şoumarov Ğ.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirğizboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şaripov Ş.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Şermuhammadov B.Ş. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qöldoşev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozoğiston)
Rejep Özyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Ça – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Ş. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi Özbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM boş muharriri, Özbekiston Respublikasida xizmat körsatgan jurnalist, filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Ğafurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Şomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Nematov Ş.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yiça falsafa doktori (PhD)
Yuldaşeva F.I. – pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldaşeva D.B. – filologiya fanlari böyiça falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toşkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qaşqadaryo viloyati Maktabgaça va maktab ta'limi boşqarmasi boşliğining birinçi örinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bölimining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor öğli – Pedagogika fanlari böyiça falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va işbilarmon" MÇJ
Hamkorlarimiz: Özbekiston Respublikasi Ta'lim va ilm-fan vazirligi, Özbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDİTORİAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali Özbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari böyiça falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni çop etiş uçun milliy ilmiy naşrlar röyxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari böyiça: OAK Kengaşi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

• Ekspert kengaşi (29.10.2024-y., №10)

• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari böyiça: Toşkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

• Ekspert kengaşi (25.05.2025-y., №10)

• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

Özbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA

Fortepiano ijroçiligida nota öqiş va musiqiy savodxonlikni rivojlantiriş 10
Burxonova Gulrux Umrzakovna

Autizm spektri buzilişi bölgan bolalarni korreksion-pedagogik qöllab-quvvatlaş: individual ehtiyojlar va amaliy yeçimlar 15
Nazokat Abidova Kutbiddinovna

Ixtisoslik fanlarini öqitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasini taşkil etişning nazariy asoslari 20
Kurbanov Aziz Teshavoyeviç

Jazoni ötab qaytgan onalar reintegratsiyasida onalik identifikatsiyasi va ota-ona–farzand munosabatlarini tiklaşning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari 25
Samatova Dilrabo Yusufovna

Nutqiy va nutqiy bölmagan tovuşlarni idrok etişni rivojlantiruvçi öyin texnologiyalari 30
I. S. Xamrayeva, Nuriddinova Muxayyo Işxodjayevna

Umumiy örta va professional ta'lim tizimida ösmirlar deviant xulq-atvorining profilaktikasida psixolog va pedagoglar hamkorligi 35
Sulaymanova Dildora Kodirovna, Hamidova Volida Utkirjon qizi, Nigora Axmedova

Bölajak öqituvçilarning kasbiy mahoratini rivojlantirişda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalaniş 40
Xolbayeva Dildora Azizovna

Katta maktabgaça yoşdagi bolalar nutqini rivojlantirişda xorijiy tajriba asosida mnemonik jadvallardan foydalaniş samaradorligi 46
Abdulazizova Kamolaxon Abdurazzoq qizi

Innovatsion yondaşuv asosida bölajak öqituvçilarning huquqiy madaniyatini rivojlantiriş 51
Muxamadiyev Dilşod Aslitdinoviç

Dialektal frazemalarning uslubiy böyoqdorligi va ekspressiv-baholaş xususiyatlarining qiyosiy-statistik tahlili 55
Norqobilova Zarifa Axatullayevna

Гендерная специфика опосредующей роли интернет-зависимости во взаимосвязи сравнения внешности и самооценки у студентов 59
Багдасарова Д. Л.

Globallaşuv şaroitida ijtimoiy himoya terminologiyasining transformatsiyasi va uni milliy termin şaklida takomillaştiriş muammolari 63
Elmirzayeva Maftuna Dösmurod qizi

Taom va ovqatlaniş leksikasining lingvomadaniy xususiyatlari (ingliz va özbek tillarida) 68
Qöyliyeva Guliza Alişer qizi

Okkazional frazeologik birliklarning qiyosiy tahlili ingliz va özbek tillarida 73
Fayzullayeva Malika Jamshid qizi

Pedagogik muloqot uslublarining maktabgaça yoşdagi bolalar biliş jarayonlariga ta'siri 78
Qodirova Malikaxon Kaxramonovna

Pedagogik oliy ta'limda xotin-qizlarning intellektual va kasbiy salohiyatini rivojlantirişda mentorlik texnologiyalarining imkoniyatlari 83
Yakubova Dinora Isakovna

Bölajak boşlanğiç sinf öqituvçilarining ona tili ta'limini loyihalaş könikmasi: mazmuni va tarkibiy qismlari 89
Malikova Dilrabo Ravshan qizi

Oilaviy zöravonlikning ijtimoiy sabablari va psixologik oqibatlari 95
Dumarova Gulfira Kozimbekovna

Çiziqli tenglamalar sistemasini öqitişda fanlararo integratsiyaning didaktik imkoniyatlari 99
Bozorova O'g'iloy Hikmat qizi, Husanova Diyora Otabek qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Psixik kamol topişi vaqtinça töxtab qolgan bolalarga xos bölgan xususiyatlar va ular bilan korreksion işlar 104
Berdiyeva Lobar Norkabulovna

8-sinf biologiya darslarida "Ixtisoslaşgan hujayralar va özak hujayralar" mavzusini öqitişning ilmiy-metodik asoslari
Rahmanova Nargiza Turgunovna

Ingliz va özbek tillarida nominativ-ekspressiv frazeologizmlarning lingvo-kulturologik tadqiqi va ularni STEM ta'limi bilan integratsiyalaş imkoniyatlari 110
Bahromov Javoxir Rustam öğli

Musiqiy ta'lim yönalişi talabalarini öqitişda an'anaviy ijroçilik san'ati namunalarining örni 114
Dilşodjon Toşaliyev

Geografiya fanining zamonaviy öquv-metodik majmuasini takomillaştirişda xorijiy tajribalarning örni 117
Ismatov J. A.

Bölajak pedagoglarni öquvçilarda soğlom turmuş tarzini şakllantirişga örgatiş metodikasini takomillaştiriş... 123
Isokova Sevara Abdumannonovna

Kiçik maktab yoşidagi öquvçilarda tabiatni anglaş könikmalarini rivojlantirişning psixologik-pedagogik şartlari 129
Karimova Sevara Şaxriddin qizi

Ösmirlarning özini anglash va özini boshqarish könikmalarini rivojlantirishda öqituvchining kasbiy refleksiyasi 134
Qambarali Baxramoviç Djörayev

Bölajak öqituvçilarda emotsional intellekt va kasbiy refleksiyani şakllantirişda narrativ texnologiyalarning örni 139
Sadiyeva Şaxnoza Xusanovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ijtimoiy kollaboratsiyani yölga qöyishdagi xalqaro tajribalar (ota-ona va MTT hamkorligi misolida) 145
Tojimirzayeva Buzulayxo Maxammad qizi

Didaktik drama vositasida bölajak öqituvçilarda kasbiy refleksiya va pedagogik taktni şakllantiriş 149
Xolbayeva Dildora Azizovna

Ta'limda robototexnika va sun'iy intellektni joriy etişning pedagogik imkoniyatlari 155
Mahmudov Ilxom Baxrom öğli

Nostandart masalalarni trigonometrik usullar yordamida yeçiş 162
Mambetkarimov Bayniyaz Meyrmanoviç, Saparova Aynura Arslanbay qizi

Oila va ta'lim muassasasi hamkorligida talaba qizlarni mustaqil hayotga va oilaviy munosabatlarga tayyorlaş mexanizmlari 168
Vaxabova Nasiba Abdulxamidovna

Maktabgaça yoşdagi bolalarda kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirişda raqamli texnologiyalardan foydalaniş 172
Hasanova Sitora Otabekovna

Teacher-Guided Artificial Intelligence for Diagnosing and Correcting Students' Mathematical Errors in Grades 5–9 177
Gasimov Emil Emin

Integrativ yondaşuv asosida texnologiya fanini öqitiş metodik ta'minotini takomillaştirişning didaktik asoslari 183
Andaqulova Farzona Xayrulla qizi

Team Point System and Student Engagement 189
Dilbar Khasanova

Tarbiyaçilar faoliyatidagi kasbiy çeklovlarni yengiş va ularning mahoratini oşiriş metodikasi 194
Umarova Sarvinoz Akbarovna

"Ilk qadam" dasturining kognitiv rivojlaniş sohasi böyiça natijalarini baholaş vositalarini işlab çiqiş va sinovdan ötkaziş 197
S. K. Mamadaliyeva

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oilaviy munosabatlarning ösmirlarda özini baholaş va şaxsiy mustaqillik şakllanişiga ta'siri 200
L. E. Izaitullayeva, Mamedov Jahongir Azerovich

Профессионально ориентированное обучение русскому языку студентов-экономистов в вузах Узбекистана 207
Киличева Феруза Бешимовна

Sport turizmi faoliyatida motivatsiya, ijtimoiy faollik va kasbiy refleksiyani rivojlantiriş yöllari 212
Dustov Jonibek Amriddinoviç

Sun'iy intellekt orqali talabalarda tanqidiy fikrlaşni rivojlantirişning pedagogik imkoniyatlari 217
Sodiqova Dilfuza Ropijonovna

Bölajak pedagoglarda zöravonliksiz muloqot könikmalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlari 221
Sultanova Nilufar Raxmatullayevna

Методологические основы госпитальной педагогики как направления современной педагогической науки 227
Хакимова Гульшода Абдусаламовна, Чолокова Камилла Алексеевна

Maktabgaça ta'lim tizimida zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanişning pedagogik imkoniyatlari 233
Umarova Feruzabonu Bobir qizi, Aliyeva Marjona Yusuf qizi

Maktabgaça yoşdagi bolalar ta'lim-tarbiyasini taşkil etişda kompleks faoliyatlarda tarbiyalaş tizimiga qöyilgan zamonaviy talablar 239
Nazarkulova Laylo Saidjon qizi

STEAM va robototexnik loyihalaş faoliyati asosida bölajak muhandislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirişning pedagogik mexanizmlarini takomillaştiriş 244
Abdumajitova Sayyohat Abduqosimovna

Tarbiyaçining didaktik öyinlarni yaratiş böyiça kasbiy kompetensiyasini rivojlantiriş 251
Gulomova Mahliyoxon Ikromjon qizi

Inklyuziv ta'limda innovatsion yondaşuvlar 255
Nazarova Dildora Asatovna

Öquvçilarda XXI asr könikmalarini rivojlantirişda BLUM taksonomiyasining örni. Quyi va yuqori darajali tafakkur 259
Nazarova Mavluda Uktamovna

Raqamlaştiriş davrida xorijiy tillarni öqitiş: til va tilga oid bölmagan ta'lim yönalişlari uçun pedagogik, raqamli hamda sun'iy intellekt texnologiyalari 263
Şaymanova Yulduz Toşniyazovna, Taşeva Dilorom Salimovna

Surxondaryo an'anaviy ayollar libosi bezaklarini zamonaviy etno-dizaynda transformatsiya qiliş tamoyillari 267
Jabborova Dilshoda Xolmamat qizi, Mamatova Fazilat Ixtiyorovna

Ixtisoslik fanlarini o'qitişda işlab çiqariş va ta'lim integratsiyasining taşkil etişning nazariy asoslari 272
Kurbanov Aziz Teşavoyeviç

PISA xalqaro baholaş dasturining mazmuni va rivojlaniş bosqiçlari 277
Uroqova Gulandon Akmal qizi

PISA XALQARO BAHOLAŞ DASTURINING MAZMUNI VA RIVOJLANIŞ BOSQIÇLARI

Uroqova Gulandon Akmal qizi
UBS Toşkent filiali, pedagogika yönalişi 2-bosqiç magistranti
E-mail: gulisaidova@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot taşkiloti (OECD) tomonidan amalga oşiriladigan PISA (Programme for International Student Assessment) xalqaro baholaş dasturining şakllanişi, nazariy-metodologik asoslari, mazmun-mohiyati va rivojlaniş bosqiçlari ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan. PISA dasturining asosiy maqsadi, baholaş yönalişlari, kompetensiyaviy yondaşuvi, topşiriqlarni işlab çiqiş tamoyillari hamda öquvçilarning egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qöllaş imkoniyatlarini aniqlaş mexanizmlari yoritilgan. Şuningdek, 2000–2025-yillar davomida taşkil etilgan baholaş sikllarining özига xos xususiyatlari, asosiy yönalişlarning almaşinuvi va yangi innovatsion baholaş sohalarining joriy etilişi qiyosiy tahlil qilingan. Özbekistonning PISA xalqaro baholaş dasturidagi işтiroki, 2022-yilgi natijalari va ularning milliy ta'lim tizimini takomillaştirişdagi pedagogik ahamiyatiga alohida e'tibor qaratilgan.

Kalit sözlar: PISA, xalqaro baholaş, OECD, ta'lim sifati, funksional savodxonlik, öqiş savodxonligi, matematik savodxonlik, tabiiy-ilmiy savodxonlik, kompetensiyaviy yondaşuv, innovatsion ta'lim, ta'lim monitoringi.

Abstract: This article examines the formation, theoretical and methodological foundations, content, and stages of development of the Programmer for International Student Assessment (PISA), implemented by the Organization for Economic Co-operation and Development (OECD). It discusses the objectives of PISA, its assessment domains, competency-based approach, principles of assessment task development, and mechanisms for determining students' ability to apply acquired knowledge in real-life situations. The article also provides a comparative analysis of the assessment cycles conducted between 2000 and 2025, highlighting changes in the main assessment domains and the introduction of innovative assessment areas. Attention is paid to Uzbekistan's participation in the PISA programmer, the results of the 2022 assessment, and their pedagogical significance for improving the national education system.

Key words: PISA, international assessment, OECD, education quality, functional literacy, reading literacy, mathematical literacy, scientific literacy, competency-based approach, innovative education, educational monitoring.

Аннотация: В статье с научно-педагогической точки зрения анализируются становление, теоретико-методологические основы, содержание и этапы развития международной программы оценки образовательных достижений учащихся PISA (Programme for International Student Assessment), реализуемой Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР). Раскрываются основные цели программы, направления оценивания, компетентностный подход, принципы разработки оценочных заданий и механизмы определения способности учащихся применять полученные знания в реальных жизненных ситуациях. Представлен сравнительный анализ циклов оценивания, проведённых в период 2000–2025 годов, включая особенности каждого цикла, изменение приоритетных направлений и внедрение новых инновационных областей оценивания. Особое внимание уделяется участию Узбекистана в международной программе PISA, результатам исследования 2022 года и их педагогическому значению для совершенствования национальной системы образования.

Ключевые слова: PISA, международное оценивание, ОЭСР, качество образования, функциональная грамотность, читательская грамотность, математическая грамотность, естественно-научная грамотность, компетентностный подход, инновационное образование, образовательный мониторинг.

KIRIŞ

Globallaşuv, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanişi, mehnat bozoridagi özgarişlar hamda jamiyatning intellektual salohiyatiga qöyilayotgan yangi talablar ta'lim tizimining mazmuni va sifatini tubdan takomillaştiriş zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Zamonaviy ta'lim tizimida öquvçilarning faqat nazariy bilimlarni özlaştirişi emas, balki egallagan bilimlarini amaliy faoliyatda qöllaşi, mustaqil fikrlaşi, muammoli vaziyatlarni tahlil qilişi, axborotlarni tanqidiy baholaşi va asoslangan qarorlar qabul qilişi muhim ta'limiy natija sifatida namoyon bölmoqda. Şu nuqtayi nazardan, ta'lim sifatini baholaşning an'anaviy usullaridan farqli ravişda, öquvçilarning funksional savodxonligini aniqlaşga yönal-

tirilgan xalqaro baholaş dasturlarining ahamiyati ortib bormoqda. Xususan, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot taşkiloti (OECD) tomonidan taşkil etilgan PISA xalqaro baholaş dasturi turli mamlakatlarda ta'lim olayotgan 15 yoşli öquvçilarning bilim, könikma va kompetensiyalarini yagona xalqaro mezonlar asosida baholaş imkonini beradi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

PISA dasturining öziga xos jihati şundaki, unda öquvçining muayyan fan böyiça öquv dasturidagi ma'lumotlarni qay darajada yod olgani emas, balki özlaştirgan bilimlarini notaniş, murakkab va hayotiy vaziyatlarda qay darajada qöllay olişi aniqlanadi. Mazkur yondaşuv ta'lim natijalarini baholaşda bilimga yönaltirilgan paradigmaga kompetensiyaviy yondaşuvni uyğunlaştiradi. OECD ma'lumotlariga köra, PISA 15 yoşli öquvçilarning öqiş, matematika va tabiiy fanlar böyiça bilimlarini real hayotiy muammolarni hal etişda qöllaş qobiliyatini baholaydi. Dastur xalqaro miqyosda ta'lim natijalarini qiyoslaş, ta'lim tizimlarining kuçli va takomillaştirilişi zarur bölgan jihatlarini aniqlaş hamda ta'lim siyosatini ilmiy ma'lumotlar asosida şakllantirişga xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi, birinçi navbatda, xalqaro ta'lim baholaş tizimlarining mazmunini çuqur anglaş, ularning rivojlaniş tendensiyalarini aniqlaş va milliy ta'lim amaliyotiga tatbiq etişning pedagogik imkoniyatlarini oçib beriş bilan belgilanadi. Ayniqsa, Özbekistonning PISA tadqiqotlarida iştirok etişi ta'lim mazmunini kompetensiyaviy yondaşuv asosida takomillaştiriş, öquv topşiriqlarini hayotiy vaziyatlar bilan boğlaş va ta'lim natijalarini xalqaro mezonlar asosida tahlil qiliş zaruratini kuçaytirmoqda.

Tadqiqotning maqsadi – PISA xalqaro baholaş dasturining mazmun-mohiyati, nazariy-metodologik asoslari va 2000–2025-yillardagi rivojlaniş bosqiçlarini ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qiliş, şuningdek, uning Özbekiston ta'lim tizimini takomillaştirişdagi imkoniyatlarini asoslaşdan iborat.

Tadqiqotning vazifalari:

- PISA xalqaro baholaş dasturining şakllanişiga sabab bölgan ijtimoiy-pedagogik omillarni aniqlaş;
- dasturning maqsadi, vazifalari va metodologik xususiyatlarini yoritiş;
- asosiy baholaş yönalişlarining mazmunini oçib beriş;
- 2000–2025-yillardagi baholaş sikllarini davriy va qiyosiy tahlil qiliş;
- PISA dasturining kompetensiyaviy yondaşuv bilan boğliqligini asoslaş;
- Özbekistonning xalqaro baholaş dasturidagi iştiroki va natijalarining pedagogik ahamiyatini tahlil qiliş;
- milliy ta'lim amaliyotida PISA yondaşuvlaridan foydalaniş böyiça ilmiy-amaliy xulosalar işlab çiqiş.

Tadqiqot obyekti – PISA xalqaro baholaş dasturi va uning doirasida öquvçilarning ta'limiy yutuqlarini baholaş jarayoni.

Tadqiqot predmeti – PISA dasturining mazmuni, baholaş mezonlari, metodologik yondaşuvlari va rivojlaniş bosqiçlari.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda PISA xalqaro baholaş dasturiga oid OECD tomonidan işlab çiqilgan konseptual va metodologik hujjatlar, xalqaro baholaş natijalari, ilmiy-nazariy manbalar hamda Özbekistonning xalqaro baholaş tadqiqotlaridagi iştirokiga doir ma'lumotlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli yondaşuv, kompetensiyaviy yondaşuv, qiyosiy-pedagogik tahlil, tarixiylik va izçillik tamoyillari taşkil etadi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi metodlardan foydalanildi:

1. **Tarixiy-pedagogik tahlil** – PISA dasturining şakllanişi va rivojlaniş bosqiçlarini tarixiy ketma-ketlikda örganiş, har bir baholaş siklining mazmuniy xususiyatlarini aniqlaş.
2. **Qiyosiy tahlil** – turli yillardagi PISA baholaş yönalişlari, mazmuni va metodologik yangilanişlarini özaro taqqoslaş.
3. **Tizimli tahlil** – baholaş dasturining maqsadi, mazmuni, vositalari, mezonlari va natijalari örtasidagi özaro boğliqlikni aniqlaş.
4. **Kontent-tahlil** – OECDning PISA konseptual asoslari, tahliliy hisobotlari va baholaş hujjatlaridagi asosiy ilmiy tuşunçalarni örganiş.
5. **Umumlaştiriş va tasniflaş** – örganilgan nazariy va amaliy ma'lumotlar asosida PISA dasturining rivojlaniş bosqiçlarini tizimlaştiriş.

Tadqiqotda empirik tajriba-sinov işlari taşkil etilmagan. Maqola hujjatlar, ilmiy manbalar va xalqaro baholaş natijalarining nazariy-qiyosiy tahliliga asoslangan.

TAHLIL VA NATIJALAR

1. PISA xalqaro baholaş dasturining şakllanişi va rivojlaniş zarurati. XX asrning oxiri va XXI asrning boşlarida jahon ta'lim tizimida ta'lim sifatini xalqaro miqyosda qiyosiy baholaşga bölgan ehtiyoj kuçaydi. Turli mamlakatlarda öquv dasturlari, ta'lim mazmuni, öqitiş metodlari va baholaş tizimlari bir-biridan farq qilgani sababli ta'lim natijalarini yagona mezonlar asosida qiyoslaş muhim ilmiy-amaliy masalaga aylandi. Mazkur ehtiyoj asosida OECD tomonidan PISA xalqaro baholaş dasturi işlab çiqildi. Dasturning ilk tadqiqoti 2000-yilda ötkazildi. PISA dasturi 15 yoşli öquvçilarning majburiy ta'lim yakuniga yaqin davrda egallagan bilim va könikmalarini baholaşga yönaltirildi. PISA dasturining şakllanişida uçta muhim omilni ajratiş mumkin:

Birinçidan, ta'lim natijalarini xalqaro miqyosda qiyoslaş ehtiyoji. Mamlakatlar öz ta'lim tizimining samaradorligini boşqa davlatlar tajribasi bilan taqqoslaş, mavjud muammolarni aniqlaş va rivojlaniş strategiyalarini işlab çiqişga intildi.

Ikkinçidan, ta'lim mazmunining hayotiy kompetensiyalarga yönaltirilişi. Zamonaviy jamiyatda insonning muvaffaqiyati faqat nazariy bilimlar hajmi bilan emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qöllay oliş qobiliyati bilan belgilanmoqda.

Uçinçidan, ta'lim siyosatida dalillarga asoslangan boşqaruv mexanizmlarining rivojlanişi. Xalqaro baholaş natijalari ta'lim tizimining holatini aniqlaş, islohotlar samaradorligini monitoring qiliş va strategik qarorlar qabul qiliş uçun muhim axborot manbaiga aylandi.

PISA dasturi an'anaviy fan bilimlarini tekşirişdan farqli ravişda, öquvçining mustaqil fikrlaş, tahlil qiliş, muammolarni hal etiş va bilimlarni yangi vaziyatlarga tatbiq etiş qobiliyatlarini baholaydi. Şu sababli PISA dasturini nafaqat xalqaro test sinovi, balki ta'lim tizimining natijadorligini kompleks örganişga xizmat qiluvçi monitoring mexanizmi sifatida baholaş mumkin. PISA dasturining mazmuni uçta asosiy baholaş yönalişi – öqiş savodxonligi, matematik savodxonlik va tabiiy-ilmiy savodxonlikka asoslanadi. Har bir siklda uşbu yönalişlardan biri asosiy baholaş sohasi sifatida belgilanadi, qolgan ikki yönaliş esa qiyosiy monitoringni ta'minlaş maqsadida baholanadi.

Öqiş savodxonligi – öquvçining turli şakldagi matnlarni öqiş, tuşuniş, ulardagi axborotlarni tahlil qiliş, talqin etiş, baholaş va ulardan öz maqsadlariga erişiş uçun foydalaniş qobiliyatidir. PISA doirasida öqiş savodxonligi quyidagi faoliyatlarni qamrab oladi:

- matndan kerakli axborotni izlab topiş;
- matndagi asosiy ğoya va mazmunni anglaş;
- turli matnlar örtasidagi mazmuniy boğliqlikni aniqlaş;
- muallifning maqsadi va nuqtayi nazarini tuşuniş;
- axborotning işonçliligi va dolzarbligini baholaş;
- matn mazmuniga asoslanib mustaqil xulosa çiqariş.

Mazkur yönalişning pedagogik ahamiyati şundaki, öqiş savodxonligi boşqa fanlarni özlaştiriş, axborot bilan işlaş va mustaqil ta'lim olişning asosiy şartlaridan biri hisoblanadi.

Matematik savodxonlik – şaxsning matematik bilim va könikmalarni turli hayotiy vaziyatlarda aniqlaş, qöllaş, talqin qiliş hamda asoslangan qarorlar qabul qiliş uçun foydalaniş qobiliyatidir. PISA matematik savodxonlikni baholaşda quyidagi jarayonlarga e'tibor qaratadi:

- matematik vaziyatlarni şakllantiriş;
- matematik tuşunçalar va usullarni qöllaş;
- matematik natijalarni talqin qiliş;
- yeçimlarni asoslaş va baholaş.

Matematik savodxonlik doirasida sonlar, algebra, geometriya, özgarişlar va munosabatlar, ma'lumotlar va noaniqlik kabi mazmuniy sohalar qamrab olinadi. Masalan, öquvçiga ikki xil transport yönalişining masofasi, vaqti va xarajatlari berilib, qaysi yönaliş samaraliroq ekanini aniqlaş topşirilişi mumkin. Bunda öquvçi matematik hisoblaş bilan bir qatorda, olingan natijani real vaziyat nuqtayi nazaridan izohlaşi lozim. Tabiiy-ilmiy savodxonlik – insonning ilmiy bilimlardan foydalanişi, hodisalarni ilmiy jihatdan tuşuntirişi, ilmiy tadqiqot jarayonlarini tuşunişi va dalillarga asoslangan xulosalar çiqariş qobiliyatidir.

U quyidagi asosiy kompetensiyalarni qamrab oladi:

- hodisalarni ilmiy jihatdan tuşuntiriş;
- ilmiy tadqiqotlarni loyihalaş va baholaş;
- ma'lumotlar hamda dalillarni ilmiy jihatdan şarhlaş.

Mazkur yönalişda öquvçining biologiya, fizika, kimyo va boşqa tabiiy fanlarga oid bilimlarni real hayotiy muammolar bilan boğlay olişi aniqlanadi. Masalan, iqlim özgarişi, suv resurslaridan foydalaniş, energiya tejamkorligi yoki ekologik muammolar böyiça berilgan ma'lumotlarni tahlil qiliş orqali öquvçining ilmiy fikrlaşi baholanadi. PISA dasturining rivojlanişi baholaş mazmuni, metodologiyasi, texnologik vositalari va innovatsion yönalişlarining bosqiçma-bosqiç takomillaşuvi bilan tavsiflanadi. Dastur 2000-yildan boşlab muntazam ravişda taşkil etilib, dastlabki rejalaştirişda uç yillik sikl tamoyiliga asoslangan. COVID-19 pandemiyasi sababli 2021-yilga rejalaştirilgan tadqiqot 2022-yilga köçirilgan.

1-jadval: **PISA xalqaro baholaş dasturining rivojlaniş bosqiçlari**

Davr	Asosiy baholaş yönalişi	Rivojlaniş xususiyati
PISA 2000	**Öqiş savodxonligi**	Dasturning ilk xalqaro baholaş sikli
PISA 2003	**Matematik savodxonlik**	Matematik bilimlarni hayotiy vaziyatlarda qöllaş
PISA 2006	**Tabiiy-ilmiy savodxonlik**	Ilmiy fikrlaş va tabiiy hodisalarni tuşuntiriş
PISA 2009	**Öqiş savodxonligi**	Öqiş natijalarini takroriy monitoring qiliş
PISA 2012	**Matematik savodxonlik**	Raqamli baholaş imkoniyatlarini kengaytiriş
PISA 2015	**Tabiiy-ilmiy savodxonlik**	Kompyuter asosidagi baholaşning keng joriy etilişi
PISA 2018	**Öqiş savodxonligi**	Raqamli matnlar va axborot bilan işlaş
PISA 2022	**Matematik savodxonlik**	Kreativ fikrlaş va moliyaviy savodxonlikni baholaş imkoniyatlari
PISA 2025	**Tabiiy-ilmiy savodxonlik**	Raqamli dunyoda ta'lim oliş va ingliz tilini baholaşning yangi imkoniyatlari

PISA dasturining rivojlaniş bosqiçlari. Mazkur sikllar tahlili asosida PISA dasturining rivojlanişini шартли ravişda quyidagi beş bosqiçga ajratiş mumkin:

Birinçi bosqiç – **şakllaniş va xalqaro qiyosiy baholaşning yölga qöyilişi (2000–2006-yillar).** Uşbu davrda PISA dasturining taşkiliy, metodologik va konseptual asoslari şakllandi. Öqiş, matematika va tabiiy-ilmiy savodxonlik asosiy baholaş yönalişlari sifatida belgilandi. Baholaşning markaziga öquvçilarning öz bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qöllaş qobiliyati qöyildi.

Ikkinçi bosqiç – **baholaş metodologiyasining takomillaşuvi (2009–2012-yillar).** Mazkur davrda öqiş va matematik savodxonlikni baholaşning mazmuniy jihatlari kengaytirildi. Raqamli muhitda axborot bilan işlaş, interaktiv topşiriqlar va muammoli vaziyatlarni yeçişga yönaltirilgan yondaşuvlar rivojlandi. 2012-yilgi tadqiqotda matematik savodxonlik asosiy yönaliş sifatida belgilandi.

Uçinçi bosqiç – **raqamli baholaş tizimining rivojlanişi (2015–2018-yillar).** Bu bosqiç PISA baholaşining kompyuter asosidagi şakliga kengroq ötiş, topşiriqlarning interaktivligini oşiriş va öquvçilarning raqamli axborot bilan işlaş qobiliyatini aniqlaş bilan tavsiflanadi. 2018-yilda öqiş savodxonligi asosiy yönaliş bölib, raqamli matnlar bilan işlaş, turli manbalardan olingan ma'lumotlarni soliştiriş va axborot işonçliligini baholaş muhim örin egalladi.

Törtinçi bosqiç – **innovatsion kompetensiyalarni baholaş (2022-yil).** PISA 2022 tadqiqotida matematik savodxonlik asosiy baholaş yönalişi sifatida belgilandi. Şu bilan birga, kreativ fikrlaş innovatsion baholaş sohasi sifatida joriy etildi. Ayrim iştirokçi mamlakatlarda moliyaviy savodxonlik ham qöşimça yönaliş sifatida baholandi. Mazkur bosqiçda öquvçilarning nostandart vaziyatlarda ğoya yaratişi, turli yeçimlarni taklif qilişi va ularni takomillaştirişi kabi qobiliyatlariga e'tibor kuçaydi.

Beşinçi bosqiç – **raqamli dunyo va fanlararo kompetensiyalarni baholaş (2025-yil).** PISA 2025 tadqiqotida tabiiy-ilmiy savodxonlik asosiy baholaş sohasi sifatida belgilandi. Uşbu siklda Learning in the Digital World (Raqamli dunyoda ta'lim oliş) innovatsion yönalişi joriy etildi. Şuningdek, iştirokçi mamlakatlar uçun ingliz tilini çet tili sifatida baholaş imkoniyati taklif qilindi.

Mazkur yangilanişlar PISA dasturining zamonaviy ta'lim talablariga mos ravişda rivojlanayotganini körsatadi. Bunda öquvçining raqamli vositalardan foydalanişi, bilimlarni mustaqil şakllantirişi va murakkab muammolarni hal etiş jarayonidagi faoliyati muhim baholaş mezoniga aylanmoqda. PISA dasturining metodologik asoslari xalqaro qiyosiy baholaşning ilmiy işonçliligi, natijalarning taqqoslanuvçanligi va öquvçilarning kompetensiyala-

rini kompleks aniqlaşga qaratilgan. Baholaş jarayonida test topşiriqlari bilan bir qatorda, öquvçilar va ta'lim muassasalari rahbarlari uçun sörovnomalardan ham foydalaniladi. Ayrim sikllarda ota-onalar va öqituvçilar uçun qöşimça sörovnomalar ham taşkil etiladi. PISA baholaşining muhim xususiyatlaridan biri topşiriqlarning hayotiy kontekst asosida işlab çiqilişidir. Bunda quyidagi vaziyatlar uçraşi mumkin:

- şaxsiy hayot bilan boğliq vaziyatlar;
- ijtimoiy hayotga oid muammolar;
- kasbiy faoliyat bilan boğliq holatlar;
- ilmiy va global muammolar.

Topşiriqlar yopiq, qisqa javobli va kengaytirilgan javob talab qiluvçi şakllarda taqdim etilişi mumkin. Ularning mazmuni öquvçining nafaqat töğri javob topişini, balki fikrlaş jarayonini namoyon etişini ham ta'minlaydi.

PISA natijalari maxsus statistik va psixometrik usullar orqali qayta işlanadi. Natijalarni tahlil qilişda topşiriqlarning murakkablik darajasi, öquvçilarning tayyorgarlik darajasi va baholaş şkalalari hisobga olinadi. Bu esa turli sikllardagi natijalarni özaro taqqoslaş imkonini yaratadi. Özbekistonning PISA xalqaro baholaş dasturida iştirok etişi milliy ta'lim tizimini xalqaro mezonlar asosida tahlil qiliş, ta'lim sifatini oşiriş va öquvçilarning funksional savodxonligini rivojlantiriş yölidagi muhim qadam hisoblanadi. Özbekiston PISA tadqiqotida ilk bor 2022-yilda iştirok etdi. OECD tomonidan e'lon qilingan mamlakat hisobotiga köra, tadqiqotda Özbekistondan 202 ta maktabda tahsil olayotgan 7 293 nafar öquvçi qatnaşgan. Ular mamlakatdagi taxminan 482,1 ming nafar 15 yoşli öquvçini ifodalagan. PISA 2022 natijalariga köra, Özbekiston öquvçilarining örtaça körsatkiçlari quyidagiça bölgan:

2-jadval: **Özbekistonning PISA 2022 natijalari**

Baholaş yönalişi	Özbekiston natijasi	OECD örtaça körsatkiçi
Matematik savodxonlik	364 ball	472 ball
Öqiş savodxonligi	336 ball	476 ball
Tabiiy-ilmiy savodxonlik	355 ball	485 ball

Uşbu körsatkiçlar Özbekiston ta'lim tizimida öquvçilarning bilimlarini amaliy vaziyatlarda qöllaş, matnlarni çuqur tahlil qiliş, ilmiy dalillarni şarhlaş va mustaqil xulosa çiqariş könikmalarini rivojlantiriş zaruratini körsatadi. OECD hisobotida qayd etilişiça, Özbekistonda matematik savodxonlik böyiça öquvçilarning 19 foizi, öqiş savodxonligi böyiça 14 foizi va tabiiy-ilmiy savodxonlik böyiça 19 foizi kamida 2-darajaga erişgan. Mazkur natijalarni tahlil qilişda ularni faqat öquvçilarning individual bilim darajasi bilan boğlaş töğri bölmaydi. Ta'lim mazmuni, öqitiş metodlari, öquv topşiriqlarining xususiyati, maktab muhiti, ijtimoiy-iqtisodiy omillar va pedagogik jarayonni taşkil etiş xususiyatlari ham hisobga olinişi lozim.

Özbekistonning PISA tadqiqotida iştiroki quyidagi pedagogik vazifalarni dolzarblaştiradi:

1. Umumta'lim fanlari mazmuniga funksional savodxonlikni rivojlantiruvçi topşiriqlarni tizimli ravişda kiritiş.
2. Öquvçilarda mustaqil va tanqidiy fikrlaş könikmalarini şakllantiriş.
3. Fanlararo integratsiyaga asoslangan ta'lim metodlarini keng qöllaş.
4. Öqituvçilarning xalqaro baholaş mezonlari böyiça metodik kompetensiyasini rivojlantiriş.
5. Öquvçilarning bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qöllaş imkoniyatlarini kengaytiriş.
6. Ta'lim natijalarini muntazam monitoring qiliş va diagnostika asosida pedagogik qarorlar qabul qiliş.

PISA xalqaro baholaş dasturining rivojlaniş bosqiçlari tahlili uning oddiy bilimlarni tekşiriş vositasidan ta'lim tizimining natijadorligini kompleks örganişga yönaltirilgan xalqaro monitoring mexanizmiga aylanganini körsatadi.

Birinçidan, PISA dasturining mazmuniy rivojlanişi ta'limda kompetensiyaviy yondaşuvning ustuvor ahamiyat kasb etayotganini tasdiqlaydi. An'anaviy ta'limda öquvçilarning bilimlarni qayta bayon qiliş qobiliyatiga köproq e'tibor qaratilgan bölsa, PISA baholaşida bilimlarni yangi vaziyatlarga tatbiq etiş, muammolarni tahlil qiliş va mustaqil yeçim işlab çiqiş asosiy mezon sifatida namoyon böladi.

Ikkinçidan, baholaş yönalişlarining kengayişi zamonaviy jamiyatda zarur bölgan kompetensiyalar tizimining özgarib borayotganini anglatadi. Kreativ fikrlaş, moliyaviy savodxonlik, raqamli dunyoda ta'lim oliş va axborot bilan işlaş könikmalarining baholaş jarayoniga kiritilişi ta'lim mazmunini takomillaştiriş uçun yangi metodologik imkoniyatlar yaratmoqda.

Uçinçidan, PISA natijalarini tahlil qiliş ta'lim tizimida faqat reyting körsatkiçlariga asoslangan yondaşuv yetarli emasligini körsatadi. Xalqaro baholaş natijalaridan samarali foydalaniş uçun öquvçilarning ijtimoiy-iqtisodiy şaroiti, maktabdagi ta'lim muhiti, öqituvçilarning kasbiy salohiyati va öquv jarayonining taşkil etilişi kabi omillar ham kompleks örganilişi zarur.

Törtinçidan, Özbekistonning PISA 2022 natijalari milliy ta'lim tizimida funksional savodxonlikni rivojlantirişga qaratilgan metodik yondaşuvlarni takomillaştiriş zaruratini körsatadi. Xususan, öquvçilarning matn bilan işlaş, matematik modellaştiriş, dalillarni tahlil qiliş va ilmiy xulosalar çiqariş könikmalarini rivojlantirişga xizmat qiluvçi topşiriqlarni dars jarayoniga keng tatbiq etiş maqsadga muvofiq.

Beşinçidan, PISA yondaşuvlarini milliy ta'lim amaliyotiga tatbiq etişda xalqaro baholaş topşiriqlarini bevosita köçirib oliş emas, balki ularning metodologik tamoyillarini milliy öquv dasturlari, yoş xususiyatlari va ta'lim mazmuniga moslaştiriş muhimdir.

Şu asosda PISA yondaşuvlarini milliy ta'lim tizimiga tatbiq etişning quyidagi pedagogik modelini taklif etiş mumkin:

1. **Maqsadli komponent** – öquvçilarda funksional savodxonlik va hayotiy kompetensiyalarni rivojlantiriş.
2. **Mazmuniy komponent** – öqiş, matematik va tabiiy-ilmiy savodxonlikni şakllantiruvçi integrativ öquv mazmunini takomillaştiriş.
3. **Jarayonli komponent** – muammoli ta'lim, loyiha metodi, keys-stadi, tadqiqotga asoslangan ta'lim va fanlararo integratsiyani qöllaş.
4. **Baholaş komponenti** – diagnostik, formativ va summativ baholaş vositalaridan foydalaniş, öquvçilarning bilimlarini amaliy vaziyatlarda qöllaş darajasini aniqlaş.
5. **Natijaviy komponent** – mustaqil fikrlaydigan, axborotni tanqidiy baholaydigan, muammolarni hal qila oladigan va egallagan bilimlarini hayotiy faoliyatda qöllaydigan kompetent şaxsni şakllantiriş.

Mazkur model PISA xalqaro baholaş dasturining metodologik tamoyillarini milliy ta'lim jarayoni bilan uzviy boğlaş imkonini beradi. Bunda baholaş ta'lim jarayonining yakuniy nazorat vositasi sifatida emas, balki öquvçi rivojlanişini aniqlaş va pedagogik faoliyatni takomillaştiriş mexanizmi sifatida qaralişi lozim. Şuningdek, PISA natijalaridan ta'lim siyosatini işlab çiqişda foydalaniş jarayonida xalqaro reyting körsatkiçlarini yagona maqsadga aylantirmaslik zarur. Asosiy e'tibor öquvçilarning real bilim va kompetensiyalarini rivojlantiriş, ta'lim imkoniyatlari tengligini ta'minlaş va öqitiş sifatini yaxşilaşga qaratilişi kerak.

XULOSA

PISA xalqaro baholaş dasturining mazmuni va rivojlaniş bosqiçlarini ilmiy-pedagogik jihatdan örganiş quyidagi xulosalarni şakllantiriş imkonini berdi.

1. PISA xalqaro baholaş dasturi zamonaviy ta'lim tizimlarining natijadorligini xalqaro miqyosda qiyosiy tahlil qilişga xizmat qiluvçi muhim monitoring mexanizmi hisoblanadi. Uning asosiy xususiyati öquvçilarning nazariy bilimlarini emas, balki uşbu bilimlarni real hayotiy vaziyatlarda qöllaş qobiliyatini baholaşdan iborat.
2. PISA dasturining rivojlanişi 2000–2025-yillar davomida baholaş mazmunining izçil kengayişi, metodologik yondaşuvlarning takomillaşuvi va innovatsion kompetensiyalarning baholaş tizimiga kiritilişi bilan tavsiflanadi.
3. Öqiş, matematik va tabiiy-ilmiy savodxonlik PISA dasturining asosiy tarkibiy yönalişlari bölib, ular öquvçining axborot bilan işlaş, matematik fikrlaş, ilmiy dalillarni tahlil qiliş va mustaqil qaror qabul qiliş kompetensiyalarini rivojlantirişga xizmat qiladi.
4. PISA dasturining 2022 va 2025-yillardagi mazmuniy yangilanişlari ta'limda kreativ fikrlaş, moliyaviy savodxonlik, raqamli muhitda bilim oliş va fanlararo kompetensiyalar ahamiyatining ortib borayotganini körsatadi.
5. Özbekistonning PISA tadqiqotida ilk bor 2022-yilda iştirok etişi milliy ta'lim tizimining xalqaro mezonlar asosida tahlil qilinişi uçun muhim imkoniyat yaratdi. Olingan natijalar funksional savodxonlikni rivojlantiriş, öquv topşiriqlarining mazmunini takomillaştiriş va pedagoglarning metodik tayyorgarligini kuçaytiriş zaruratini körsatdi.
6. PISA yondaşuvlarini milliy ta'lim tizimiga tatbiq etiş jarayonida kompetensiyaviy, tizimli, integrativ va şaxsga yönaltirilgan yondaşuvlardan foydalaniş muhim ahamiyatga ega.

7. Ta'lim sifatini oşirişda PISA natijalaridan faqat xalqaro reyting körsatkiçi sifatida emas, balki ta'lim mazmuni, metodlari, baholaş tizimi va pedagogik muhitni takomillaştirişga xizmat qiluvçi ilmiy axborot manbai sifatida foydalaniş lozim.

Umuman olganda, PISA xalqaro baholaş dasturining rivojlaniş tendensiyalari zamonaviy ta'limning asosiy vazifasi bilimlarni özlaştiriş bilan çeraраланmasdan, ularni amaliy faoliyatda qöllay oladigan, mustaqil va tanqidiy fikrlaydigan, kreativ hamda ijtimoiy mas'uliyatli şaxsni şakllantirişdan iborat ekanini tasdiqlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar röyxati:

1. OECD. Knowledge and Skills for Life: First Results from PISA 2000. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/9789264195905-en.
2. OECD. Learning for Tomorrow's World: First Results from PISA 2003. OECD Publishing, Paris.
3. OECD. PISA 2006: Science Competencies for Tomorrow's World. OECD Publishing, Paris.
4. OECD. PISA 2009 Results: What Students Know and Can Do. OECD Publishing, Paris.
5. OECD. PISA 2012 Results: What Students Know and Can Do. OECD Publishing, Paris.
6. OECD. PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/9789264266490-en.
7. OECD. PISA 2018 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing, Paris.
8. OECD. PISA 2022 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/dfe0b-f9c-en.
9. OECD. PISA 2022 Results (Volume I): The State of Learning and Equity in Education. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/53f23881-en.
10. OECD. PISA 2022 Results: Uzbekistan – Country Note. OECD Publishing. https://www.oecd.org/en/publications/pisa-2022-results-volume-i-and-ii-country-notes_ed6fbcc5-en/uzbekistan_2bb94bf1-en.html.
11. OECD. PISA 2022 Results (Volume III): Creative Minds, Creative Schools. OECD Publishing, Paris.
12. OECD. PISA 2025 Assessment and Analytical Framework. OECD Publishing, Paris. https://doi.org/10.1787/86c36975-en.
13. OECD. PISA 2025 Results (Volume I). OECD Publishing, Paris.
14. OECD. Programme for International Student Assessment (PISA). https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html.
15. OECD. PISA 2025 Science Framework. https://pisa-framework.oecd.org/science-2025/.

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar böyiça)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport maşğulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqiçlari böyiça)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgaça ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGAÇA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Aşurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovçi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №11(2)

© Materiallar köçirib bosilganda "Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida körsatilişi şart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgaça va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan Özbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C–5669363 reyestr raqami tartibi böyiça röyxatdan ötkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toşkent şahar, Yunusobod tumani 19-mavze, 17-uy.